

1. Uvod

Različiti autori različito definiraju značenje pojmova dokumentacija i dokumentiranje te na različite načine opisuju njihovu vrijednost i mogućnosti korištenja u odgojno-obrazovnom radu u vrtiću. Na izvjestan način, značenje tih pojmova se preklapa, a često i poistovjećuje jer je dokumentacija rezultat procesa dokumentiranja, tj. prikupljanja različitih svjedočanstava o procesima koji se odvijaju u odgojno-obrazovnoj praksi, a mogu se proučavati i analizirati. Također, različiti autori navode više različitih vrsta, mogućih sadržaja i oblika dokumentacije.

Smisao ovako shvaćene dokumentacije, za razliku od onog koji se tradicionalno pedagoškoj dokumentaciji često pripisuje, nije u propisivanju ili programiranju nečega što bi se trebalo postići, nego u boljem razumijevanju postojećih znanja djece i podupiranju procesa njihova učenja koji su u tijeku. Riječ je o aktivnostima i nastojanjima koje za cilj imaju ustanoviti ne samo postojeće znanje i razumijevanje djece, nego proučavati i razumjeti način na koji djeca razmišljaju (kako dolaze do zaključaka, tj. koje strategije rješavanja problema koriste) kako bi se njihovo učenje moglo efikasnije poduprijeti. Riječ je o različitim oblicima indirektno podrške dječjim aktivnostima i učenju koje nije moguće podvesti pod neki univerzalni i općeprimjenjivi metodički "recept". Suština odgajateljevog umijeća sastoji se u procjenjivanju kakva je pomoć potrebna u svakom određenom slučaju i kako se ta pomoć (djetetu) može najbolje pružiti, za što ne postoji nikakav opći obrazac. Zato uloga odgajatelja ne može biti unificirana i univerzalna, nego individualizirana i temeljena na dobrom razumijevanju djeteta, njegovih aktivnosti i procesa njegova učenja, tj. na logici trenutačne situacije (Desforges, 2001), što znači da ovisi o odgajateljevoj sposobnosti dekodiranja, tj. razumijevanja te situacije. Upravo zato, jedno od posebno važnih umijeća odgajatelja u oblikovanju odgojno-obrazovnog procesa predstavlja njegovo umijeće promatranja i "slušanja djeteta" (Rinaldi, 2006). Poslužimo li se Hopkinsovom metaforom (2002), promišljanje uloge odgajatelja moguće je usporediti s igrom šaha: ia-

ko su određeni i broj polja na šahovskoj ploči i mogućnosti kretanja pojedinih figura, nikad nisu odigrane dvije iste partije šaha. Riječ je o složenoj dinamici odnosa i interakcija čiji smisao određuje cjelokupni kontekst šahovske ploče. U tom smislu, kretanje pojedinih figura nije moguće striktno planirati na samom početku, nego tijekom samog procesa, kako logika tog procesa nalaže. **Okosnica uloge odgajatelja stoga je pažljivo praćenje, promatranje i slušanje djeteta, kako bi ga što bolje razumio jer je kvaliteta svake potpore učenju djeteta razmjerna razini na kojoj ga odgajatelj razumije.** Iz navedenih razloga odgajatelj kontinuirano izgrađuje različite strategije istraživanja i razumijevanja djece i procesa njihova učenja. Pritom nastoji duboko "zaroniti" u kontekst njihovih aktivnosti i procesa učenja te prikupiti različite podatke, tj. etnografske zapise¹, koji u velikoj mjeri koincidiraju upravo s pedagoškom dokumentacijom.

---

¹ O njima će se više raspravljati kasnije.

2. Od nagomilavanja artefakata do pedagoške dokumentacije

Nedostatno razumijevanje načina na koji se različiti segmenti odgoja i obrazovanja u vrtiću dokumentiraju kao i pogrešno, površno ili nepotpuno razumijevanje načina interpretacije prikupljenih podataka, u praksi često rezultiraju poistovjećivanjem kulture dokumentiranja s **nagomilavanjem različitih artefakata koji postaju sami sebi svrhom**. To potvrđuju i Rintakorpi et al., (2014) ukazujući da se pedagoška dokumentacija veoma lako pretvara u običnu registraciju činjenica bez ikakve namjere da se "zabilježeni tragovi" kasnije upotrijebe za analizu.

Praktična uporaba pedagoške dokumentacije u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja najopsežnije i najcjelovitije je opisana u utjecajnoj *Reggio* koncepciji. No, teorijsko utemeljenje dokumentiranja moguće je pronaći i u radovima mnogih drugih, nepedagoških autora među kojima je zanimljivo istaknuti Ferrarisa (2013), tj. njegovu *teoriju dokumentarnosti* (engl. *Theory of documentality*). U svojoj knjizi *Documentality: Why It is Necessary to Leave Traces* Ferraris ističe da se, prije nego što bilo koja epistemologija uopće može raspravljati o valjanosti znanstvenih ili neznanstvenih prosudbi, čovjek susreće sa zbirkom predmeta, bilo prirodnih ili društvenih. No, Ferraris se najviše usmjerava na one društvene zbirke te ih određuje kao "upisana djela", a taj pojam kasnije koristi za tumačenje društvenih pojava. Štoviše, autor razvija ontologiju društvenih objekata na temelju tvrdnje da je za njih najvažnija registracija, odnosno "ostavljanje traga za kasnije", pri čemu ontologiju tumači kao svojevrsni način katalogizacije svijeta (koristi i sintagmu "ontološki laboratorij"). Snimanje društvene aktivnosti omogućuje otvorenu raspravu, razmišljanje, stvaranje značenja i izgradnju smisla. Snaga dokumenata, prema Ferrarisu, ovisi o tome kako se oni koriste u praksi – drugim riječima, o njihovim utjecajima na društvenu stvarnost. *Snažni dokumenti* su djela koja imaju moć mijenjanja društvene stvarnosti, dok su *slabi dokumenti* samo registracija činjenica – to jest dokazi bez društvene moći (Ferraris, 2013).

Iz toga se može povući paralela s namjenom dokumentacije u području pedagogije i pedagoške prakse. Naime, praktičari na temelju dokumentacije mogu konstruirati nova znanja o pedagogiji, odnosno o načinima na koji djeca razvijaju svoja razumijevanja i znanja te o pristupima kojima im odrasle osobe u tom procesu mogu osigurati primjerenu podršku. Istodobno, temeljem dokumentacije djeca mogu istraživati vlastite procese učenja, tj. upoznavati vlastite kognitivne strategije na kojima se ti procesi temelje. U oba je slučaja kreiranje dokumentacije **vrsta istraživanja** koja se provodi u realnom kontekstu (Dahlberg, Moss i Pence, 2007; Ferraris 2013), što znači da se odvija kontinuirano i za čije provođenje nije moguće dati univerzalni ni unificirani recept.

Dokumentacija uglavnom podrazumijeva fotografije, videozapise, audiozapise, razne bilješke, sažetke razgovora, crteže, različite trodimenzionalne dječje uratke i slične artefakte. Riječ je o raznim svjedočanstvima procesa učenja djece i odraslih koja su podložna analizi i refleksiji. Naime, fotografije, tekstovi, videozapisi i audiozapisi, dječji uradci i slični materijali sami po sebi ne predstavljaju pedagošku dokumentaciju (Dahlberg, Moss i Pence, 2013). Oni to postaju tek ako se prikupljenim materijalima pridruže promišljanja, tj. refleksije odgajatelja i drugih sustručnjaka, djece i njihovih roditelja. Drugim riječima, različiti artefakti postaju pedagoškom dokumentacijom u trenutku kad se u sam proces uključi promišljanje s namjerom razvoja odgojno-obrazovnog procesa, tj. pedagoške prakse, a posljedično tome i razvoja pedagoške teorije. **Dokumentacija se sama po sebi ne može smatrati pedagoškom, ali se u nju može razviti s obzirom na način na koji se koristi** (Sheridan i Pramling Samuelsson, 2009). Dokumentacija može postati pedagoškom dokumentacijom pridruži li joj se zajednička refleksija odgajatelja ili odgajatelja i djece (Lenz Taguchi, prema Pettersson, 2014). Pedagoška dokumentacija fokusira se na refleksiju i pomaže propitivati prevladavajuće poglede na djecu, odgajatelje i pedagošku praksu (Dahlberg, Moss i Pence, 1999). Pedagošku dokumentaciju može se odrediti kao pedagoško, socijalno i kulturno sredstvo za izgradnju odnosa i ustanovljavanje smisla. Ona nije samo rezultat nego je i proces čiji cilj nije samo prikazati nego i objasniti (Forman i Fyfe, 1998).

3. Oblici pedagoške dokumentacije

Različiti oblici dokumentacije

Različite klasifikacije dokumentacije opisane su u više izvora (Harris-Helm et al., 2007; Slunjski, 2012), a navode se i u *Nacionalnom kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja* (2015). Prema tim izvorima, oblici dokumentacije obuhvaćaju individualni portfolio, dječje uratke (individualne i zajedničke), dječje samorefleksije, narativne oblike i opservacije postignuća djece koje ćemo ukratko opisati.

3.1. Individualni portfolio

Individualni portfolio predstavlja svojevrsnu kolekciju pedagoške dokumentacije koja može služiti praćenju i osiguranju podrške procesu učenja i različitim područjima dječjeg razvoja. Ovaj oblik dokumentiranja postignuća i napretka djece razlikuje se od standardiziranih oblika praćenja koja uključuju "testiranje" djece (npr. njihove spremnosti za školu i sl.). Prije svega, razlikuje se u tome što nije univerzalan, nego je jedinstven za svako dijete, predstavljajući sastavni dio procesa njegova učenja. Naime, shvaćanje učenja kao autentične, subjektivne kreacije osobe koja uči, iziskuje podršku zasnovanu na sustavnom (a ne jednokratnom ili povremenom) praćenju procesa razvoja i učenja svakog djeteta ponaosob. Proces praćenja učenja shvaćenog kao razvojnog procesa, i sam je takav – razvojan, a ne ograničen na jednokratna ili povremena ispitivanja djeteta. Uz to, znanje se shvaća mnogo šire od raspolaganja činjenicama, pa se prati i dokumentira način na koji dijete rješava probleme, iznosi svoje pretpostavke, kreativno razmišlja, koristi i razvija svoje različite kompetencije.

U literaturi se spominju različiti oblici sistematiziranja kolekcije portfolija.

Primjerice, moguće ih je razvrstavati prema tome odnose li se na aktivnosti koje su završile ili na one koje su u tijeku, prema područjima učenja djeteta i slično. Sustavno stvaranje kolekcije portfolija "prikazuje evoluciju kompetencija djece, osiguravajući bogatu dokumentaciju njihovih iskustava tijekom godine", koja uključuje:

- kvalitetu razmišljanja i aktivnosti djeteta
- napredak djeteta tijekom vremena
- praćenje načina na koji se djecu uključuje u (samo)procjenu vlastitih postignuća
- vrste iskustava koje su djetetu u ustanovi ranog odgoja dostupne
- refleksiju odgajateljeva očekivanja od djeteta
- pružanje osnovnih informacija o vrtičkim aktivnostima i napretku djece različitim subjektima: djeci, odgajateljima, roditeljima i ostalima.

Sustavno prikupljanje i sistematiziranje dokumentacije, tj. izrada individualnih portfolija ima veliku vrijednost jer predstavlja logičnu podršku aktivnom i angažiranom učenju djece. Ona može pomoći u međusobnom razumijevanju djece. To se događa posebno ako se djecu potiče da vlastite ideje i razumijevanja izraze tako da ostaloj djeci postanu "vidljiva", tj. da ih prikažu u nekom od mnoštva njihovih "simboličkih jezika" (Malaguzzi, 1998), tj. simboličkih reprezentacija. Načini dječjeg razmišljanja prikazani likovno, grafički ili u nekom drugom obliku dvodimenzionalne ili trodimenzionalne ekspresije, mogu predstavljati pravi "okidač" za ostvarivanje produktivne dječje rasprave. Sličan učinak mogu imati i razni drugi oblici dokumentacije, poput fotozapisa i videozapisa.

3.2. Dječji uratci (individualni i zajednički)

Individualni i zajednički dječji uratci često svjedoče o njihovim interesima i procesu učenja, pa spadaju u najčešće oblike dokumentiranja u vrtiću. Oni su i nezaobilazna sastavnica refleksija odgajatelja o kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa jer im omogućuju dijeljenje i razmjenu uvida o procesu učenja djece, njihovih vještina interesa i kompetencija s drugim odgajateljima. Zato se može reći da slike i crteži, pisani dječji uratci (koji se oslanjaju na slova, brojeve, različite improvizirane grafikone, pisma i knjige koje su izradila djeca i sl.), njihovi ver-

balni izričaji (hipoteze, diskusije i pitanja, prezentacije i sl.), izričaji pokretom te glazbeni i dramski izričaji, dječje konstrukcije (skulpture, građevine od kocaka i drugih materijala), makete, predstavljaju izuzetno važne elemente procesa dokumentiranja.

3.2.1. Dječje slike i crteži

Slike i crteži su specifični oblici vizualne dječje ekspresije koji mogu biti vrlo korisni oblici dokumentiranja ako ih odgajatelj na primjeren način interpretira. Odgajatelj sliku ili crtež može analizirati s obzirom na značenje koje on ima za dijete kao i integrirana znanja i vještine koje dijete njime iskazuje. Također je važno utvrditi i je li dijete u svojoj ekspresiji pokušalo nešto realno prikazati (npr. izgled predmeta) ili se u toj ekspresiji služilo simbolima (kako nešto radi, kako nastaje, kako se mijenja, čemu služi² i sl.). Iz vizualne ekspresije djeteta često se može iščitati kako ono razumije neki problem, ali i kako vidi mogućnost njegova rješenja. Prilozi u poglavljima 16 i 17 kraju ove knjige ilustriraju neke od njih. U takvim ekspresijama moguće je pratiti i kako dijete neku svoju ideju propituje i revidira, osobito ako mu se omogući prisjećanje na prethodnu ideju prikazanu na (njegovoj) slici ili crtežu starijeg datuma. Isto tako, dijete može prikazati kako misli da bi trebalo revidirati ideju nekog drugog djeteta (koju je ono prikazalo crtežom) i slično. Naime, jedna od posebno važnih namjena pažljivog prikupljanja i kolekcioniranja crteža i slika jest mogućnost prisjećanja djeteta na svoje prethodne načine razmišljanja, što može omogućiti njegov "ulazak u metazonu" (Bruner, 2000).

3.2.2. Pisani dječji uratci

Pisani dječji uratci mogu uključivati slova i brojeve, ali i mnoge druge elemente koje na njih nalikuju, poput raznih oznaka, simbola, grafikona i sličnih "preteča" slova i brojeva. Naime, od trenutka kad djeca otkriju i počnu dublje shvaćati vrijednost pisanja, a prije nego što tim umijećem stvarno i ovladaju, ona u svojim ekspresijama često koriste različite supstitute, koji svojom veličinom i

---

² Ovo ističemo jer djeca u svojim crtežima često prikazuju kako nešto nastaje, kako se mijenja i čemu služi (pri čemu koriste simbole), dok je odrasla osoba najčešće usmjerena na izgled predmeta na crtežu. Stoga odrasle osobe ponekad ne razumiju djecu te posve pogrešno interpretiraju dječju ideju ili sposobnosti.

oblikom mogu jako varirati. Takvim ekspresijama, koje često i međusobno kombinira, dijete izražava niz vlastitih doživljaja, iskustava, znanja i razumijevanja. Ekspresije djece koja već znaju pisati, pojavljuju se u obliku pisama, različitih poruka pa i "miniknjiga" koje djeca (sama ili uz pomoć kompetentnijeg vršnjaka) izrađuju. Ovakve je ekspresije potrebno je pažljivo prikupljati i kolekcionirati jer mogu predstavljati svjedočanstvo ne samo o razvoju dječje pismenosti nego i o razvoju mnogih drugih kompetencija.

3.2.3. Verbalni dječji izričaji

Verbalno izrečena znanja, razumijevanja i iskustva djece vrijedan su orijentir u oblikovanju novih situacija učenja i razvoju odgojno-obrazovnog procesa. Verbalni dječji izričaji, koji se u ranoj dobi svakodnevno bogate i proširuju, sastavni su dio mnoštva interakcija u koje dijete svakodnevno ulazi, kako s drugom djecom tako i s odgajateljima. Oni prate djetetova sudjelovanja u raspravama, aktivnosti u kojima ono iznosi vlastito mišljenje i pretpostavke, postavlja pitanja i daje odgovore, priča vlastite priče i slično. Pažljivo dokumentiranje verbalnih izričaja djeteta, najšesće u obliku kratkih bilješki ili transkripata snimljenih razgovora, važan su alat zajedničkih refleksija odgajatelja kao i zajedničkog planiranja aktivnosti. Isto tako, oni mogu predstavljati i katalizator novih rasprava o samim aktivnostima.

3.2.4. Dječji izričaji pokretom te dječji glazbeni i dramski izričaji

---

"Glazba je jezik, odnosno način komuniciranja" (Jackman, 2009, 281) te ju u organizaciji odgojno-obrazovnog procesa tako treba shvaćati. Često je riječ o spontanim i neplaniranim ekspresijama djece koje mogu uključivati pjevanje, pjevušenje, pljeskanje rukama, pucketanje prstima ili pak kreiranje različitih zvukova i tonova pravim ili improviziranim glazbenim instrumentima. Variranjem tempa, ritma, tonova i glasnoće, dijete može također "pričati" svoju priču, koju, kao i sve ostale dječje "priče", u oblikovanju projekta treba razumjeti i shvaćati ozbiljno. Audiodokumentiranje i videodokumentiranje različitih dječjih glazbenih izričaja odgajatelju može omogućiti uvid u različita emocionalna stanja, raspoloženja, ideje, ali i proces učenja i razvoja dječjih kompetencija. Takvi se izričaji posredstvom dokumentacije mogu koristiti na zajedničkim refleksijama odgajatelja, ali i kao poticaj djetetu na samorefleksiju.

Pokretom, tj. "kinestetičkim jezikom", dijete također može izraziti mnoga od svojih iskustava, ideja, znanja i razumijevanja. U "jezik pokreta" utkana su pokretljivost, spretnost, ravnoteža i koordinacija djeteta, što ono koristi u različite svrhe. Trzanjem, skakanjem, poskakivanjem, kotrljanjem, puzanjem, valjanjem i sličnim pokretima dijete može prikazati let leptira, kretanje gliste, tromost medvjeda, način zaljuljavanja na ljuljački i mnogo sličnih pojava i fenomena, čak i lakše nego mnogim drugim "jezicima", tj. modalitetima komuniciranja. Anegdotskim bilježenjem, videosnimanjem ili fotografiranjem (sekvenci pokreta) odgajatelj mnoge od tih djetetovih izričaja može dokumentirati te ih koristiti u oblikovanju odgojno-obrazovnog procesa.

Dječji *dramski izričaji* djece koincidiraju s njihovom igrom, osobito dramskom. U takvim aktivnostima djeca često reprezentiraju situacije koje su za njih značajne, zatim neke osobe, njihove odnose i slično, što odgajateljima mogu predstavljati vrijedan izvor podataka o djeci. Pažljivim dokumentiranjem (foto, video, audio i sl.) ovih aktivnosti moguće je ustanoviti mnoga znanja i razumijevanja djece, njihove interese, želje, brige, strahove, sumnje i slično. Naime, "dramskim jezikom" djeca mogu lako izraziti ne samo svoja različita iskustva, nego i načine na koje ta iskustva shvaćaju, doživljavaju i proživljavaju. U tom smislu, dokumentiranje dječjih dramskih izričaja može biti izuzetno koristan orijentir i vrijedan alat pri oblikovanju projekta.

3.2.5. Konstrukcije i druge trodimenzionalne dječje ekspresije

Konstrukcije i drugi trodimenzionalni dječji uradci, poput skulptura, građevina od kocaka i drugih objekata izgrađenih od neoblikovanih materijala, također mogu predstavljati važan element procesa njihova učenja, a odgajateljima su poseban izazov dokumentiranja. Trodimenzionalnim medijima djeca ponekad nastoje prikazati izgled, ali često i način funkcioniranja različitih objekata, strojeva, mehanizama ili nečeg sličnog što ih zanima. Za izradu skulptura djeca mogu koristiti i glinu, papir i karton različitih debljina, drvo i druge materijale kojima mogu izraziti svoje ideje, doživljaje i način na koji razumiju vrlo različite probleme.

Pažljivim promatranjem i dokumentiranjem takvih aktivnosti odgajatelj može ustanoviti kako dijete razumije i rješava različite fizikalne probleme, kako razumije pojedine matematičke koncepte, zatim arhitekturu različitih kultura i civilizacija, način (po)kretanja različitih vozila i mehanizama i slično. U tim je ak-

tivnostima važno pratiti ne samo krajnji rezultat, nego još više proces razvoja konstrukcije, a ujedno i razvoj djetetove ideje o njoj. U tom slučaju govorimo o tzv. "procesnom" ili "razvojnom" dokumentiranju, što je moguće postići videozapisom, nizom (sekvenci) fotografija, ali i nizom dvodimenzionalnih ekspresija kojima djeca pokušavaju izraziti svoja razumijevanja prethodno izgrađenih konstrukcija i slično.

Kad je riječ o dječjim uradcima, pedagoška dokumentacija često sadržava i proces njihova nastajanja u nekoliko različitih faza. Primjerice, fotografije mogu prikazivati kako dječji rad nastaje odražavajući razvoj ideje i načina djetetova razmišljanja u određenom trenutku. One najčešće sadržavaju i komentare koje su napisali odgajatelji i druge odrasle osobe koje rade s djecom, transkripcije dječjih rasprava, komentare i objašnjenja aktivnosti kao i roditeljske komentare (Katz, 1996). U svakom slučaju, ističe Seitz (2008), dokumentacija bi trebala objasniti ne samo krajnji cilj, nego i djetetov postupak u nekoj aktivnosti, ističući različite aspekte njegova iskustva ili određenog događaja.

4. Namjene pedagoške dokumentacije

U literaturi se navodi više različitih namjena pedagoške dokumentacije koje bismo, okvirno, mogli razdijeliti u dvije kategorije. S jedne strane, pedagoška dokumentacija koristi se kao sredstvo evaluacije unaprijed zadanih ciljeva odgojno-obrazovnog procesa, a s druge, kao sredstvo njegova razvoja (Karlsson, prema Pettersson, 2014). Naravno, u podlozi ovih dviju relativno suprotstavljenih shvaćanja pedagoške dokumentacije stoje različite teorijske perspektive. Ono što čini razliku jest namjera postizanja boljeg razumijevanja procesa učenja djece i odraslih, i kao rezultat toga, unaprijeđenje odgojno-obrazovnog procesa i vrtićkog kurikuluma. U tom bi smislu pedagoška dokumentacija odgajateljima trebala olakšavati razumijevanje djeteta i procesa njegova učenja i razvoja, otkrivanje područja učenja koja su u nekoj aktivnosti evidentna i promišljanje mogućih intervencija kojima bi se proces učenja djeteta mogao podržati (Hutchin, 2006).

Mnogi autori ističu veliku vrijednost pedagoške dokumentacije u procesu razvoja i učenja djece. Primjerice, Rintakorpi (2016) ističe kako pedagoška dokumentacija omogućuje veću fokusiranost odgajatelja na djecu, a time potiče i unapređenje kvalitete njegova odgojno-obrazovnog rada. Stoga, nastavlja autorica, pedagoška dokumentacija na više direktnih ili indirektnih načina koristi u oblikovanju, provođenju i procjenjivanju odgojno-obrazovnog rada u vrtiću. Ona predstavlja snažan alat boljeg upoznavanja djeteta i njegovih perspektiva, potreba, ideja i mogućnosti, tj. omogućuje otkrivanje stajališta, interesa i načina razmišljanja djece. Također, nastavlja autorica, doprinosi osnaživanju participativnih metoda rada s djecom koje se temelje na razumijevanju i uvažavanju stavova djece i koje se koncentriraju na osiguranje podrške njihovim autentičnim aktivnostima.

Vallberg Roth (prema Pettersson, 2014) također naglašava važnost pedagoške dokumentacije u širenju i produbljanju dječjeg učenja. Pedagoška dokumentacija služi za bilježenje načina na koje djeca razmišljaju, nastavlja navedeni au-

tor te omogućuje poticanje njihovih rasprava, ali služi i kao podsjetnik na ono što su ranije učinili ili naučili. Neki autori (Helm, Beneke i Steinheimer, 2007) pedagošku dokumentaciju nazivaju "prozorom za učenje", ističući njezin doprinos procesu razvoja i učenja djece. Naime, pedagoška dokumentacija proces učenja djece "čini vidljivim" (Guidici et al., 2001; Dahlberg, Moss i Pence, 1999; Malaguzzi, 1998; Giudici, Rinaldi i Krechevsky, 2001), što je izuzetno važno kako bi ga se moglo bolje razumjeti i na kvalitetan način podržati. Dokumentirajući proces učenja djece, odgajatelj ima priliku razmatrati i razmišljati o tome što djeca razmišljaju te što bi mogla raditi i učiti, a zatim te spoznaje primjenjivati u poticanju njihova jedinstvenog načina učenja. Naime, pedagoška dokumentacija pruža kvalitativne dokaze o trenutačnom razmišljanju i učenju djece čime doprinosi razvoju mogućih strategija za oblikovanje sljedećih koraka učenja.

Pedagoška dokumentacija pruža osnovu za promicanje aktivnog iskustva učenja, demonstriranje učinkovitosti odgojno-obrazovnih strategija, podršku različitoj djeci, praćenje i procjenjivanje njihova napretka, preuzimanje odgovornosti, uključivanje obitelji u obrazovanje njihove djece i poticanje odgajatelja da samostalno reflektiraju i razvijaju se kao profesionalci (Helm, Beneke i Steinheimer, 1997). Naime, pedagoška dokumentacija pomaže i u analizi kvalitete intervencija odgajatelja u odgojno-obrazovnim aktivnostima čime postaje podlogom njihova unaprjeđenja i vodećim alatom profesionalnog učenja i razvoja odgajatelja. Stoga se ona može koristiti kao osnova za promišljanje rada odgajatelja te evaluacije postignuća djece kao i prakse u cjelini (Lenz Taguchi, prema Pettersson, 2014). Štoviše, kako navode Helm, Beneke i Steinheimer (2007), odgajatelji koji iskustva i aktivnosti djece na različite načine dokumentiraju, mogu biti sigurniji i u vrijednost svojeg poučavanja. Kreiranjem pedagoške dokumentacije možemo smatrati one aktivnosti i interakcije koje se sustavno bilježe i dijele, koje se analiziraju i tumače, tj. o čijem se značenju zajednički pregovara pa se na tim osnovama konstruiraju pedagoške kulture i prakse koje imaju potencijal razvoja. U tom smislu, ona je **alat za stvaranje reflektivne i demokratske pedagogije** (Dahlberg, Moss i Pence, 2007). Naime, proučavanje pedagoške dokumentacije i procesa dokumentiranja duboko je povezano s pitanjima kvalitete, dječjih prava i socijalne pravde (Dahlberg et al., 1999, 2007).

Vrlo cjelovit opis namjena pedagoške dokumentacije u *Reggio* vrtićima iznijela je Giamminuti (2009). Prema njoj, pedagošku dokumentaciju odgajatelji mogu koristiti kao pedagoško i kulturno sredstvo: mogu planirati daljnje učenje na

temelju učenja koje su promatrali i zabilježili, ocjenjivati i procjenjivati učenje, razumijevanje, interese i znanje djece, ponuditi djeci segmente procesa njihova učenja, tj. "predati" im ga na razmišljanje kao bi potakao razvoj njihove meta-kognicije, dijeliti važne elemente procesa s obiteljima i zajednicom tretirajući ih kao vrijedne sudionike u životu vrtića, razvijati teoriju i predložiti raspravu o pedagoškim pitanjima, zagovarati prava djece i pozivati sve zainteresirane na demokratsku razmjenu vrijednosti, perspektiva i uvjerenja te napokon, propitivati i transformirati kulturu djetinjstva.

Nekim specifičnim namjenama pedagoške dokumentacije, zbog njihove važnosti, posvetit ćemo zasebna poglavlja.

5. Pedagoška dokumentacija u funkciji "profesionalnog buđenja" odgajatelja

Jedna od posebnih vrijednosti pedagoške dokumentacije jest poticanje profesionalnog razvoja odgajatelja, omogućujući mu razvoj alata samoprocjene, ističe Rintakorpi (2016). Pedagoška dokumentacija osigurava podršku učenju odgajatelja time što mu pruža mogućnost prisjećanja na događaje kojih je bio suprotagonist kao i priliku da ih ponovno proživi sam ili zajedno s drugima (Katz, 1998; Rinaldi, 2005; Dahlberg et al., 2013). Dokumentirati odgojno-obrazovne aktivnosti i proces, ističe (Seitz, 2008), najbolje je u suradnji s drugim odgajateljima, roditeljima, a u nekim slučajevima i s djecom. Naime, situacija u kojoj dvije ili više osoba raspravlja raspravljaju o nekoj aktivnosti sadržava mnogo veći potencijal razumijevanja te aktivnosti nego ona u kojoj ju određena osoba pokušava razumjeti sama. Svaka osoba uključena u raspravu donosi drukčiju perspektivu i s obzirom na to može doprinosti kvalitetnijem interpretiranju i dubljem (zajedničkom) **stvaranju značenja**, tj. razumijevanju. U tom smislu, Rinaldi (1998) ističe važnost izgradnje osjećaja pripadnosti kolektivu ili zajednici učenja jer je neophodan za ostvarivanje prakse utemeljene na **dijeljenju značenja**.

Dokumentiranje podrazumijeva "praksu promatranja, snimanja, interpretacije i dijeljenja procesa i rezultata učenja u različitim medijima kako bi ga se produžilo i proširilo. Takva praksa protagonistima učenja, tj. djeci, odgajateljima i roditeljima, omogućuje da ponovno posjećuju, interpretiraju, reinterpretriraju prethodna pa čak i da ih ponovno stvaraju" (Krechevsky et al., 2013, 74). Upotreba pedagoške dokumentacije odgajateljima pomaže da upoznaju i bolje razumiju djecu, a to im omogućuje da razmišljaju o učinkovitosti svojih odgojno-obrazovnih praksi (Kroeger i Cardy, 2006). Različitim oblicima dokumentiranja odgajatelji mogu kontinuirano **preispitivati svoj odnos s djecom kao i vlastitu percepciju sebe kao odgajatelja**. Pedagošku dokumentaciju moguće je koristiti za procjenu prikladnosti pojedinih odgojno-obrazovnih aktivnosti i svjesnu transformaciju prakse (Dahlberg et al., 2013; Rinaldi, 2005; Turner i Wilson, 2009). Na iz-

vjestan način, pedagoška dokumentacija odgajateljima omogućuje njihovo "**subjektivno profesionalno buđenje**" (Rintakorpi, 2016, 8). Proces dokumentiranja može povećati razumijevanje i svijest odgajatelja o sebi, vlastitim stavovima, aktivnostima i odnosima s djecom, omogućiti prepoznavanje moguće neusklađenosti teorije i prakse te podržavati i razvijati njegov profesionalni rast i razvoj (Rinaldi, 2005; Dahlberg et al., 2013). "Pedagoška dokumentacija omogućuje da odgojno-obrazovni rad postaje vidljiv i podložan dijalogu, interpretaciji, osporavanju i preobrazbi" (Dahlberg, Moss i Pence, 2007, 225).